

MAMŲ SOCIALINĖS-EKONOMINĖS PADĖTIES ĮTAKA JŲ ŽINIOMS APIE VAIKO BURNOS PRIEŽIŪRĄ

**Audra Janovskienė, Erika Navickaitė, Vilija Andruškevičienė, Jūratė Zūbienė,
Kristina Saldūnaitė, Ingrida Vasiliauskiene**

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos akademijos Odontologijos fakultetas

Raktažodžiai: socialinė-ekonominė padėtis, gyvenimo kokybė, eduonis, ikimokyklinio amžiaus vaikai.

Santrauka

Tikslas. Ištirti, kiek skirtingą socialinę-ekonominę padėtį užimančios mamos turi žinių apie vaiko burnos priežiūrą.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Kaune ir Alytuje gyvenančioms mamoms, vedančioms savo vaikus į 4 skirtingus darželius, buvo pateikta anketa, kurią sudarė 18 klausimų apie jų socialinę-ekonominę padėtį ir vaikų burnos priežiūrą. Gauti duomenys apdoroti SPSS 22 programa, skirtumas reikšmingas, kaip $p < 0,05$.

Rezultatai. Nustatyta, kad vaikų profilaktinių vizitų dažnis Kaune (84,3 proc.) yra reikšmingai didesnis nei Alytuje (67,0 proc., $p < 0,05$). Kaune profilaktiškai pas odontologą dažniau vedami vyresnių mamų vaikai (88,6 proc., $p < 0,05$), Alytuje – aukštesnio išsilavinimo mamų vaikai (72,9 proc., $p < 0,05$). Dauguma aukštąjį išsilavinimą turinčių mamų mano, kad vaiką pas odontologą pirmam vizitui reikia vesti vaikui sulaukus 1 metų. Šios mamos taip pat geriau žino, kiek sugedusių dantų turi jų vaikas ir sutinka, kad reikia gydyti ir pieninius dantis. Daugiau nei pusės mamų ikimokyklinio amžiaus vaikai dantis valo 2 k. per dieną, tačiau tik 48,4 proc. mamų Alytuje ir 60,2 proc. Kaune pačios valo dantis savo vaikams. Didesnes pajamas gaunančios Alytuje gyvenančios moterys (47,8 proc.) savo vaikams dantis valo pačios kur kas dažniau, nei tos, kurios gauna minimalų ar mažesnę mėnesinį atlyginimą (39,3 proc., $p < 0,05$). Daugiau nei 90 proc. mamų vaikai tarp valgymų užkandžiauja, tačiau aukštąjį išsilavinimą turinčios Kauno miesto mamos užkandžių savo vaikams duoda rečiau ($p < 0,05$).

Išvados. Mamų žinios apie vaikų burnos priežiūrą

yra nepakankamos, nors didmiestyje gyvenančios, vyresnės nei 30 metų, aukštąjį išsilavinimą turinčios, didesnes nei minimalus atlyginimas mėnesines pajamas gaunančios mamos savo vaikų burnos sveikata rūpinasi labiau.

Įvadas

Gera burnos sveikata yra viena iš gyvybiškai svarbių žmogaus būklių. Burnos sveikata bei dantų gydymas turi įtakos kalbėjimui, valgymui, išoriniam estetiniam vaizdai, veikia gyvenimo kokybę, funkcinę, socialinę bei psichologinę vaiko ir šeimos gerovę [1]. L. Mitienės (2001) duomenimis, net 50 proc. žmogaus sveikatos priklauso nuo aplinkos, o vaiką supančią aplinką sudaro šeima. Vaikai iki 5-erių metų didžiąją dalį savo laiko praleidžia su tėvais, ypač su mamomis, net ir pradėję lankyti darželius ar ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Nors gerą burnos būklę lemia daug veiksnių, bet dauguma jų vis dėlto neatsiejami nuo tėvų įtakos jauname amžiuje, tėvų pastangų, įdėtų stiprinant vaiko burnos sveikatą, įdiegiant jam kuo daugiau žinių. Be to, vaikystės aplinka, pavyzdžiui, socialinis-ekonominis šeimos statusas, šeimos sudėtis, auklėjimo kokybė yra pagrindiniai faktoriai, formuojantys vaiko charakterį [2].

Nepaisant ryškaus burnos sveikatos gerėjimo daugelyje šalių eduonis išlieka viena dažniausių ligų tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose šalyse [3]. Lietuvoje dantų eduonies paplitimas tarp vaikų siekia net 94 proc., tai rodo, kad vaikų dantų priežiūra yra aktuali tema šių dienų visuomenėje ir jai skiriama per mažai dėmesio [4].

Šio tyrimo tikslas – ištirti, kiek skirtingą socialinę-ekonominę padėtį užimančios mamos turi žinių apie vaiko burnos priežiūrą bei palyginti dviejuose miestuose – Alytuje ir Kaune – gyvenančių mamų žinias.

Tyrimo medžiaga ir metodas

Atliktas vienmomentinis epidemiologinis tyrimas, kurio kontingentą sudarė dviejų miestų – Alytaus bei Kau-

no – lopšelių-darželių lankančių vaikų mamos. Pasirinkta netikimybinė patogumo imtis. Atlikus skaičiavimus nustatyta, kad rekomenduojama tyrimo imtis turi būti ne mažesnė nei 96 respondentės. Tyrimo metu Kauno mieste gauti duomenys iš 121 mamos, o Alytuje – iš 126 mamų. Respondentėms pateiktas anoniminis klausimynas, kurį patvirtino LSMU biomedicinos etikos centras. Jį sudarė 5 sociodemografiniai klausimai ir 13 klausimų, vertinančių žinias apie burnos priežiūrą. Kiekvieną anketą pildantis asmuo pasirašė sutikimo dalyvauti tyrime formą. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 22 statistikos paketą, skirtumas reikšmingas, kaip $p < 0,05$.

Tyrimo rezultatai

Apklausoje metu nustatyta, kad didžiąją dalį respondentų sudarė 30 m. ir vyresnės mamos, mažiausią – mamos iki 22 m. amžiaus. Dauguma mamų turi aukštąjį išsilavinimą ir jų pajamos yra didesnės nei minimalus atlyginimas. Daugiau nei pusė apklaustųjų nurodė, kad jų šeimoje yra daugiau nei 3 asmenys. Įvertinus gyvenamojo ploto dydį, matyti, kad dažniausiai vienam šeimos nariui tenka 1 ir daugiau kambarių. Detalus kiekvieno darželio tiriamųjų

pasiskirstymas pagal socialinius-ekonominius veiksnus pateikiamas 1 lentelėje.

Tyrimo metu vertinta šių socialinių-ekonominių veiksnių įtaka mamų žinioms apie vaiko burnos priežiūrą. Analizuoti vaikų apsilankymo pas odontologą, dantų valymo ir užkandžiavimo ypatumai, taip pat mamų žinios apie vaikų eduoones pažeistus dantis.

Vertinant vizitų pas odontologą ypatumus nustatyta, kad Kauno darželius lankantys vaikai pas odontologą profilaktiškai >1 k. per metus lankosi dažniau (84,3 proc.) nei Alytaus darželius lankantys vaikai (67,0 proc.) ($p < 0,05$). Palyginus skirtingų miestų mamų atsakymus, paaiškėjo, kad vaikų profilaktinių vizitų dažnis Kaune susijęs su mamų amžiumi, Alytuje – su mamų išsilavinimu. Kaune profilaktiškai pasitikrinti dažniau vedami vyresnių (>30 m.) (88,6 proc.) nei jaunesnių (72,7 proc.) mamų vaikai ($p < 0,05$), o Alytuje – mamų su aukštuoju išsilavinimu (72,9 proc.) nei žemesnio išsilavinimo (62,5 proc.) mamų vaikai ($p < 0,05$).

Paklausus apie pirmąjį vaiko vizitą pas gydytoją, paaiškėjo, jog daugiau Kauno (19,0 proc.) nei Alytaus (8,7 proc.) mamų mano, kad vaiką pas odontologą reikia vesti išdygus pirmam dančiui ($p < 0,05$). Vis dėlto didžioji dalis Alytaus (51,6 proc.) ir Kauno (58,7 proc.) mamų pas odontologą vaikus pirmą kartą nuveda tik šiems sulaukus 1 metų.

Analizuojant vaikų dantų valymo ypatumus matyti, kad Kaune gyvenančios aukštąjį išsilavinimą turinčios (84,5 proc.) labiau nei žemesnį išsilavinimą turinčios (60,0 proc.) mamos įsitikinusios, jog dantis vaikams reikia pradėti valyti, kai tik išdygsta pirmasis dantis ($p < 0,05$).

Įvertinus dantų valymo dažnį ir savarankiškumą nustatyta, kad 2 kartus per dieną dantis valo tik pusės mamų vaikai Kaune (54,5 proc.) ir Alytuje (50,0 proc.) (2 lentelė), o vyresnių Alytaus mamų (> 30 m.) vaikai dantis valosi reikšmingai dažniau (100,0 proc.) nei jaunesnių (93,0 proc.) ($p < 0,05$).

60,2 proc. Kauno mieste gyvenančių mamų pačios valo dantis savo vaikams, o Alytuje tik – 48,4

1 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal socialinius-ekonominius veiksnus

		Darželis				Iš viso %
		Kauno lopšelis - darželis Dreivnukas %.	Kauno lopšelis-darželis Vėrinėlis %	Alytaus lopšelis - darželis Du Gaideliai %	Alytaus darželis - mokykla Dreivnukas %	
Jūsų amžius	a) Iki 22	2,8	2,0	3,1	1,6	2,4
	b) 23-30	23,6	26,5	34,4	24,2	27,1
	c) 30 ir daugiau	73,6	71,4	62,5	74,2	70,4
Jūsų išsilavinimas	a) Nebaigtas vidurinis	1,4	0	1,6	1,6	1,2
	b) Vidurinis	20,0	10,2	25,0	21,3	19,7
	c) Aukštesnysis	15,7	30,6	31,3	23,0	24,6
	d) Aukštasis	62,9	59,2	42,2	54,1	54,5
Jūsų mėnesio pajamos	a) Mažesnės už minimalų atlyginimą	12,9	8,2	4,8	12,9	9,9
	b) Minimalus atlyginimas	17,1	16,3	19,4	17,7	17,7
	c) Didesnės nei minimalus atlyginimas	70,0	75,5	75,8	69,4	72,4
Šeimos narių skaičius	a) Iki 3	38,0	26,5	42,2	46,8	39,0
	b) Daugiau nei 3	62,0	73,5	57,8	53,2	61,0
Kiek kambarių vidutiškai tenka vienam šeimai?	a) Mažiau nei 1	45,1	42,9	42,2	46,8	44,3
	b) 1 ir daugiau	54,9	57,1	57,8	53,2	55,7

proc. mamų (2 lentelė). 47,8 proc. didesnį nei minimalus atlyginimas gaunančių Alytaus mamų pačios valo vaikams dantis, tuo tarpu tarp mažesnes pajamas gaunančių mamų tokių yra tik 39,3 proc. ($p < 0,05$).

Paklausus mamų apie vaikų burnos būklę, dauguma gali įvardinti, kiek jų vaikai turi ėduonies pažeistų dantų. Kauno mieste šios mamų žinios statistiškai reikšmingai susiję su mamų išsilavinimo lygiu ir gaunamų pajamų dydžiu – mamos, turinčios aukštąjį išsilavinimą (80,8 proc.) labiau nei žemesnio išsilavinimo mamos (58,1 proc.) ($p < 0,05$), kaip ir mamos, gaunančios didesnes nei minimalus atlyginimas (84,7 proc.) negu mažesnes pajamas (56,3 proc.) ($p < 0,05$), yra labiau užtikrintos dėl savo vaikų ėduonies pažeistų dantų skaičiaus.

Didžioji dalis mamų abiejuose miestuose sutinka, jog ėduonies pažeistus pieninius dantis reikia gydyti.

Dauguma mamų Kaune (91,7 proc.) ir Alytuje (92,9 proc.) nurodė, kad jų vaikai užkandžiauja. Aukštesnį išsilavinimą turinčių Kauno mamų grupėje užkandžiaujančių vaikų skaičius (60,8 proc.) statistiškai reikšmingai mažesnis nei žemesnį išsilavinimą turinčių Kauno mamų grupėje (39,2 proc.) ($p < 0,05$). Vertinant užkandžių racioną, matyti, kad didžiausią užkandžių dalį sudaro vaisiai ir daržovės (30,4 proc.), antroje vietoje yra miltiniai produktai (26,9 proc.). Vaikai daugiau vartoja ne čiulpiamus (13,2 proc.), o šokoladinius ir greitai suvartojamus saldainius (18,7 proc.), kurie sudaro mažesnę tikimybę atsirasti ėduoniui.

Tyrimo metu nustatyta, kad likusios mamų žinios apie vaiko burnos priežiūrą statistiškai reikšmingai su nagrinėtais socialiniais ekonominiais veiksniais nesusiję.

Rezultatų aptarimas

Mūsų tyrimo duomenimis, didesnės mamų pajamos turi įtakos, kad mamos dažniau pačios valo dantis savo vaikams, dėl to geriau žino apie vaiko burnos bū-

2 lentelė. Dantų valymo ypatumai Kaune ir Alytuje

		Kaunas		Alytus	
		Dažnis (n)	%	Dažnis (n)	%
Kaip dažnai Jūsų vaikas valo dantis per dieną?	a) Dažniausiai nesivalo visai	3	2,5	3	2,4
	b) Valosi 1 kartą	43	35,5	54	42,9
	c) Valosi 2 kartus	66	54,5	63	50,0
	d) Valosi daugiau nei 2 kartus	9	7,4	6	4,8
Ar patys valote vaikams dantis?	a) Taip	71	60,2	61	48,4
	b) Ne	47	39,8	65	51,6
Kada Jūsų mamų reikia pradėti vaikui valyti dantis?	a) Išdygus pirmam dančiui	88	74,6	85	68,0
	b) Išdygus visiems dantims	16	13,6	28	22,4
	c) Kai pats išmoks valytis	14	11,9	12	9,6

klę ir gali tiksliau nurodyti ėduonies pažeistų dantų skaičių. 2014 m. S. Krisdapong Tailande atlikto tyrimo išvadose taip pat nurodoma, jog šeimoje, kuriose atlyginimas yra didesnis, vaikų burnos priežiūra yra geresnė [5]. K. Divaris 2012 m. JAV atliktame tyrime nustatyta, jog šeimos ar globėjų gaunamų pajamų dydis reikšmingai veikia jų žinias apie vaiko burnos priežiūrą [6].

Kaip rodo šio tyrimo rezultatai, žinioms apie burnos priežiūrą svarbus yra ir mamų išsilavinimas, nes aukštesnio išsilavinimo mamos žino, kad dantis vaikui reikia pradėti valyti išdygus pirmam dančiui, savo vaikus pas odontologą jos nuveda anksčiau. Jos gali nurodyti, kiek vaikas turi sugedusių dantų, net jei jų nėra, kitaip nei mamos, kurių išsilavinimas vidurinis ar žemesnis. Aukštesnį išsilavinimą turinčios mamos supranta, kad reikia gydyti ne tik nuolatinius vaikų dantis, bet ir pieninius.

Mūsų tyrimo duomenimis, vyresnės nei 30 metų moterys dažniau veda savo vaiką profilaktiškai pasitikrinti pas odontologą nei tos, kurios yra jaunesnės nei 22 metai. Taip pat jos labiau prižiūri vaikų dantis bei jų valymo dažnį – vyresniųjų mamų vaikai dantis valosi 2 ir daugiau kartų per dieną, o jaunesniųjų – rečiau.

Mūsų tyrime dėsningumas tarp kambarių skaičiaus, tenkančio vienam asmeniui, statistiškai reikšmingas skirtumas tarp šeimos narių skaičiaus ir vizitų pas odontologą dažnio, dantų valymosi įpročių ir savarankiškumo lygio nėra stebimas. Priešingai nei P.A. Martins-Junior 2013 m. ir J.S. Paula 2012 m. atliktuose tyrimuose, kur nurodoma, kad vaiko su burnos sveikata susijusi gyvenimo kokybė yra geresnė tuomet, kai šeimoje yra mažiau nei du vaikai ir šeimos nariams tenka daugiau nei vienas kambarys kiekvienam [7, 8].

Šiame tyrime nustatyta, jog didesnio miesto (Kaune – 315993 gyventojų) [9] gyventojos linkusios labiau rūpintis savo vaikų burnos sveikata, nei mažesniojo miesto gyventojos (Alytuje – 59 964 gyventojai) [9]. Rezultatai parodė, kad Kaune gyvenančios mamos turi daugiau žinių apie vaiko burnos priežiūrą – jos dažniau pačios valo dantis savo ikimokyklinio amžiaus

vaikams. Visgi 2 k. per dieną dantis valosi tik pusė vaikų abiejuose miestuose, o mažiau nei pusė mamų Alytuje ir nežymiai daugiau nei pusė mamų Kaune pačios išvalo vaikams dantis. Daugiau Kauno nei Alytaus mamų mano, jog vaiką pas odontologą reikia vesti išdygus pirmam dančiui, didesniame mieste gyvenančių mamų vaikai dažniau vedami pas odontologą profilaktinei patikrai.

Žinoma, kad užkandžiavimas tarp valgymų, ypač saldumynais bei miltiniais patiekalais, turi aiškų ryšį su dantų ėduonies atsiradimu [10]. Mūsų tyrimo metu nustatyta, kad daugiau nei 90 proc. mamų leidžia savo vaikams užkandžiauti. Stebimas skirtumas tarp aukštąjį ir žemesnį išsilavinimą turinčių mamų Kauno mieste – kuo išsilavinimas aukštesnis, tuo labiau kontroliuojamas vaiko valgymas bei jo racionas.

Apibendrinus rezultatus galima teigti, kad vyresnės, didesniame mieste gyvenančios, aukštesnio išsilavinimo ir didesnes pajamas gaunančios mamos turi daugiau žinių apie vaiko burnos sveikatą. Vis dėlto žinių apie vaiko burnos priežiūrą mamos turi nepakankamai - tad norint išlaikyti sveikus vaikų dantis būtina mokyti vaikus ir tėvus laikytis taisyklingos mitybos ir dantų valymo principų.

Išvados

1. Tyrime nustatyta, kad mamų žinios apie vaikų burnos priežiūrą yra nepakankamos, nors didesnio miesto gyventojos jų turi daugiau nei mažesniojo.

2. Tyrimas parodė reikšmingus skirtumus skirtingose amžiaus, išsilavinimo bei gaunamų pajamų grupėse, t.y. vyresnių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, bei gaunančių didesnes nei minimalus atlyginimas pajamas mamų grupėse nustatyta gilesnės žinios apie vaiko burnos sveikatą bei priežiūrą.

3. Mūsų tyrime nenustatyta statistiškai reikšmingo skirtumo tarp šeimos narių skaičiaus bei šeimos gyvenamojo ploto, tenkančio vienam šeimos nariui, ir mamų žinių apie vaikų burnos priežiūrą.

Literatūra

- Scarpelli AC, Paiva SM, Viegas CM, Carvalho AC, Ferreira FM, Pordeus IA. Oral health-related quality of life among Brazilian preschool children. *Community Dent Oral Epidemiol* 2013 Aug;41(4):336-344.
<https://doi.org/10.1111/cdoe.12022>
- Kumar S, Kroon J, Laloo R. A systematic review of the impact of parental socio-economic status and home environment characteristics on children's oral health related quality of life. *Health Qual Life Outcomes* 2014; 12: 41.
<https://doi.org/10.1186/1477-7525-12-41>
- Skrīvele S, Care R, Bērziņa S, Kneist S, de Moura-Sieber V, de Moura R, Borutta A, Maslak E, Tserekhava T, Shakovets N, Wagner M. Caries and its risk factors in young children in five different countries. *Stomatologija*, 2013;15(2):39-46.
- Pundzius J., Žekas R., Večkienė I. Lietuvos sveikatos programa: rezultatai ir išvados, 2011.
- Krisdapong S, Somkotra T, Kueakulpipat W. Disparities in early childhood caries and its impact on oral health-related quality of life of preschool children. *J Public Health* 2014 May; 26(3):285-294.
<https://doi.org/10.1177/1010539512438608>
- Divaris K, Lee Yuna J, Vann WF. Caregivers' oral health literacy and their young children's oral health-related quality of life. *Acta Odontologica Scandinavica* 2012; 70(5):390-397.
<https://doi.org/10.3109/00016357.2011.629627>
- Martins-Júnior PA, Vieira-Andrade RG, Corrêa-Faria P, Oliveira-Ferreira F, Marques LS, Ramos-Jorge ML. Impact of early childhood caries on the oral health-related quality of life of preschool children and their parents. *Caries Res* 2013; 47:211-218.
<https://doi.org/10.1159/000345534>
- Paula JS, Leite IC, Almeida AB, Ambrosano GM, Pereira AC, Mialhe FL. The influence of oral health conditions, socioeconomic status and home environment factors on schoolchildren's self-perception of quality of life. *Health and Quality of Life Outcomes* 2012;10:6.
<https://doi.org/10.1186/1477-7525-10-6>
- Oficialios statistikos departamentas. Lietuvos Respublikos 2011 metų visuotinio gyventojų ir būstų surašymo rezultatai URL: http://statistics.bookdesign.lt/table_008.htm?lang=lt (2017 03 28)
- Nakayama Y, Mori M. Association between nocturnal breastfeeding and snacking habits and the risk of early childhood caries in 18- to 23-month-old Japanese children. *Journal of Epidemiology* 2015; 25(2):142-147.
<https://doi.org/10.2188/jea.JE20140097>

INFLUENCE OF MOTHERS' SOCIOECONOMIC STATUS TO THEIR KNOWLEDGE OF CHILDREN ORAL HEALTH IN KAUNAS AND ALYTUS CITIES

A. Janovskienė, E. Navickaitė, V. Andruškevičienė, J. Zūbienė, K. Saldūnaitė, I. Vasiliauskienė

Key words: Socioeconomic status, quality of life, caries, preschool children.

Summary

Objectives. The aim of this study was to investigate how much knowledge about children's oral health have mothers with different socioeconomic status and then to compare knowledge levels of mothers of two different Lithuanian cities (Kaunas and Alytus).

Methods. We've surveyed mothers living in two cities (Kaunas and Alytus), whose children are going to four different nurseries. They were asked to fill out a questionnaire of 18 questions about their socio-economic status and the care of children's oral health. The obtained data were processed using SPSS 22 application. Mean difference $p < 0,05$.

Results. It was found that the incidence of child preventive visits in Kaunas (84,3 percent) is significantly higher than in Alytus (67,0 percent, $p < 0,05$). In Kaunas, prophylactic visits are more often led by older mothers (88,6 percent, $p < 0,05$), in Alytus - by mothers with higher education (72,9 percent, $p < 0,05$). The majority of mothers with higher education believe that the first visit to the dentist should happen when the child reaches 1 year of age. Same mothers also better know how many decayed teeth has their child, and agree on the need to treat primary teeth. Preschool children of more than half mothers clean teeth twice a day, but only 48,4 percent of mothers in Alytus and 60,2 percent in Kaunas clean the teeth of their children themselves. Women with higher income and living in Alytus (47,8 percent) clean their children's teeth themselves far more often than those who receive the minimum monthly wage or less (39,3 percent, $p < 0,05$). Children of more than 90 percent of

mothers snack between meals, but mothers with higher education in the city of Kaunas allow snacks less often ($p < 0,05$).

Conclusions. Mothers' knowledge about children's oral care is inadequate, although mothers living in a big city, older than 30 years, with higher education, with income higher than the minimum monthly salary, care about the oral health of their children more. The study has not identified a statistically significant difference between the number of family members, living space per family member and mothers knowledge about children's oral care.

Correspondence to: navickaite.er@gmail.com

Gauta 2017-03-29
